

De tweelingbroer

Rob Kerkhoven

**DE
TWEELING
BROER**

NOORDBOEK

© 2026 Rob Kerkhoven | uitgeverij Noordboek

Omslagontwerp: Mijke Wondergem
Boekverzorging: Elgraphic

ISBN 978 94 6471 502 6
ISBN 978 94 6471 523 1 (e-book)
NUR 688 | 689

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van uitgeverij Noordboek, Hellingbaas 1, 8401 JH Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

Inhoud

Deel I	De Doos	7
1	Grüße aus Sankt Anton	9
2	Tweelingbroers	15
3	Sjeveniengen	23
4	Handtekeningen	31
5	Vonnis	37
6	CABR	43
7	Wiking	51
Deel II	Oorlogsmisdadiger	57
8	Dóóóóhhhh die plasssjj	61
9	Keizersnede	87
10	Kessel	103
11	Vermalen	127
12	Dulce et decorum est	141
13	Niet geboren worden is verreweg het beste	153
	Nawoord	157
	Dank	163
	Noten	165

*Niet geboren worden
is verreweg het beste*

DEEL I

DE DOOS

In het voorjaar van 2020 overleed mijn moeder. Covid-19. Ze behoorde tot de allereerste coronaslachtoffers. Oud, op, dement. Een willige prooi. De spike-eiwitten van het Sars-CoV-2-virus verwoestten haar longen gretig en grondig. Binnen tien dagen was ze dood.

Bij het opruimen van haar kamer vonden mijn zus, mijn broer en ik een doos. Ik had die lang geleden wel eens bij haar op zolder zien staan, maar er nooit naar omgekeken. Kennelijk was de doos meeverhuisd toen ze vier jaar voor haar dood niet langer zelfstandig kon wonen. Ze verkaste naar een tehuis voor demente en anderszins gehandicapte ouderen. In de doos ontdekte ik de tweelingbroer van mijn opa. En niet zomaar een tweelingbroer... nee, hij bleek een oorlogsmisdadiger van de buitencategorie. Dit is zijn verhaal.

Grüße aus Sankt Anton

Mijn moeder was van 27 oktober 1922 en bij haar overlijden 97 jaar oud. 1 april was gedurende haar lange leven de dag van ‘op 1 april verloor Alva z’n bril’, ‘je veter zit los’, ‘een punaise op de stoel van de meester’ (maar dat durfde ze niet), ‘kikker in je bil’ en soortgelijke oubolligheden. Niks bijzonders, maar wel lachen. Nu ging ze op 1 april dood. Nee, op dat moment liever geen grappen, en zeker geen harde.

Ze bivakkeerde sinds enige jaren in Mookerhoeve, waar Covid-19 in maart 2020 meedogenloos toesloeg. Mijn moeder was een van de eerste slachtoffers. Ze was in haar verregaande staat van dementie een gemakkelijke prooi. Afstand houden? Waarom zou ze? Waarvoor? Als ze al begreep wat anderhalve meter tussenruimte bewaren betekende, kon ze niet bevatten waarom je nu ineens zo ver van die aardige mevrouw-van-hiernaast of die schat van een verpleegkundige vandaan moest blijven. Bovendien verstond ze op die enorme afstand helemaal niet meer wat ze zeiden. En dus ging ze met rasse schreden een eenzame dood tegemoet. Op mijn verjaar-

dag, 23 maart, belandde ze in het ziekenhuis, op 1 april overleed ze. De IC had ze niet eens meer gehaald.

Op de begrafenis waren we met z'n twaalven. We mochten weliswaar met dertig mensen verschijnen om de laatste eer te bewijzen, maar veel familie of bekenden heb je op je zevenennegentigste niet meer. Haar twee oudere broers waren al jaren dood, haar jongere zus kwijnde weg in een verpleeghuis in Gouda – en overleed een paar maanden later ook aan Covid-19. Van degenen die wél mochten komen, was een flink aantal te bang. Mede door de omhelzingen kwam van een begrafenis in die dagen maar al te vaak een volgende.

Na afloop maakten mijn zus, mijn jongere broer en ik haar kamer leeg. Daar hadden we twee dagen voor, de dag van de begrafenis meegerekend. Nou vooruit, drie, zei de assistent-casemanager van Mookerhoeve in al haar goedheid, nadat ik haar erop gewezen had dat de eerste al vrijwel om was. “Maar echt niet langer”, zei ze streng. “Hoezo?”, wilde ik nog tegensputteren, “er staan vast genoeg kamers leeg nu de oudjes bij bosjes sneuvelen in de coronaoorlog.” Ik hield me in, ook al omdat er niet veel viel op te ruimen. Het meubilair was schaars en laten we zeggen nogal gedateerd. We hadden voor de volgende dag een opkoper besteld. Een op-háler. Toen hij de armzalige inboedel op waarde schatte, zei hij: “Nou vooruit, u hoeft niets te betalen... Ik neem het spul gratis mee.” Mijn zus wilde nog tegenstribbelen, maar zag na een dwingend gebaar van mijn kant het nutteloze daarvan in en zweeg. Van de diverse prullige schilderijtjes, de namaak-Delfts blauwe bordjes, wat glazen, vaasjes, kopjes, bekers en schalen en ar-

metierige snuisterijen namen we elk iets mee. Als aandenken.

En dan was er nog ‘de doos’. Die was ooit meeverhuisd naar haar onderkomen in Mookerhoeve. Toen ik mijn broer en zus vroeg naar het waarom, kon niemand me dat vertellen. “Het is de familiedoos”, zei mijn zus. Geen van ons kon zich herinneren dat die destijds ingepakt was. Ze was er gewoon. In de doos zaten paperassen: rekeningen, koopcontracten, haar testament (“Hé, ze heeft een testament. Wist iemand daar iets van?” “Nee”, niemand wist van het bestaan van een testament), heel veel veelal sterk vergeelde foto’s, oude ansichten (*Groeten uit Katwijk a/Zee, Grüße aus Sankt Anton, Hajje oet Valkeberg a/d Geul, Groetnis út Hylpen*) lagereschoolrapporten, getuigschriften en diploma’s (van wie zag ik zo gauw niet) en nog veel meer vooralsnog ondefinieerbaar oud papier, waaronder ook een stel pakketjes met touw bijeengebonden brieven. Ik moest me maar over de doos ontfermen. “Jij bent per slot de historicus van de familie”, zo luidde het unanieme vonnis. Dat kon ik niet ontkennen, maar of de doos daarom onder mijn hoede moest komen? Ik vond het discutabel. De anderen bleven onvermurwbaar. “En de oudste”, spraken ze in koor. Ik moest de doos meenemen. Meegeven aan de ophaler was geen optie, vonden ze. Een paar dagen na de begrafenis opende ik de doos en spitte haar zelfs al een beetje door. Naast de eerdergenoemde rekeningen, contracten, getuigschriften, het testament en aanverwante zaken vond ik de gebruikelijke familiekiekjes – waarop tal van voor mij volstrekt onbekende personen prijkten –, on-

beduidende prenten van landschappen, koeien en vogels, een stel mappen met krantenknipsels van soms wel tachtig jaar geleden die uit elkaar vielen als je ze aanraakte en... *Ik ontdekte de tweelingbroer van mijn opa.*

Ik zag een gerafelde, vergeelde foto waarop hij samen met mijn opa stond afgebeeld. Hij leek zo honderd procent eeneiig op hem, dat het wel om een tweelingbroer móést gaan. Er stonden twee opa's. Mijn opa en nog een 'mijn opa'. Het betrof bovendien niet zomaar een tweelingbroer... Nee, het was er eentje die niet deugde. Op dat moment, het moment van eerste kennismaking met de inhoud van de doos, had ik daar nog geen weet van. In mijn bijzijn was *de broer* zelden ter sprake gekomen. Ik wist dat er ooit *een broer* was geweest, maar niet dat het om een *tweelingbroer* ging. Als hij in een flard van een familieverhaal al eens in een bijzin voorbijkwam, heette het altijd dat hij snel na zijn geboorte overleden was. De doodsoorzaak was dan meestal een fatale longontsteking. Een achternicht hield het op hartfalen. Een tante beweerde dat hij veel later stierf; hij was in de oorlog gefusilleerd. Dat bleek ook niet zo te zijn, maar achteraf bezien zat zij er nog het minst ver naast.

Bij die eerste vluchtige speurtocht door de doos stuitte ik zoals al opgemerkt op een groot aantal brieven die in verschillende pakketjes gebundeld waren. Twee van die pakketjes – pas later ontdekte ik dat er meer waren – bestonden uit een tamelijk uitgebreide correspondentie tussen mijn opa Jan en zijn tweelingbroer Adriaan; Jan en Adriaan Rhijnshoevers. Mijn mond viel open van verbazing: deze Adriaan was helemaal niet al tijdens zijn eerste levensjaar overleden, en ook niet in de oorlog gefusil-

leerd, want ik vond brieven uit 1959, 1960 en zelfs eentje uit 1963. Hij was in werkelijkheid waarschijnlijk pas omstreeks 1963/1964 overleden. Maanden later ontdekte ik dat de precieze datum waarop hij stierf 26 november 1963 was. Hij heeft de moord op Kennedy misschien nog net meegekregen. Er was sprake van langdurig schriftelijk contact tussen de broers in de jaren dat Adriaan opgesloten zat in de koepelgevangenis van Breda. “De koepelgevangenis van Breda!?” mompelde ik onthutst in mezelf. “Daar zaten toch vooral (of zelfs uitsluitend?) oorlogsmisdadigers of ten minste collaborateurs van de buiten-categorie?” Als een razende Roeland begon ik in het wilde weg wat alinea’s te scannen. Al lezend ontdekte ik met stijgende verbazing dat mijn oudoom Adriaan niet bepaald per ongeluk in Breda had gezeten. Hij was een échte landverrader, een *hot shot*. Hij was er zo een die het Nederlanderschap was ontvallen omdat hij zonder verlof in vreemde krijgsmacht had gediend, in oorlogstijd bovendien, in dit geval zelfs bij een zogeheten elite-eenheid in het leger van een vijandige mogendheid, de Duitse *Waffen-SS*. Opgenomen worden in de krijgsmacht van een buitenlandse mogendheid viel sowieso niet te rijmen met de loyaliteit die van een Nederlands staatsburger werd verwacht, en al helemaal niet als die vreemde mogendheid met het vaderland op voet van oorlog verkeerde. Ik moest op onderzoek uit, zoveel was zeker.

Die drang werd sterker toen in 2022 de eerste berichten over de digitale openstelling van het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR) in de pers verschenen. Een consortium waarin het Huygens Instituut, het

NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies en WO2net vertegenwoordigd waren, startte het project *Oorlog voor de Rechter*. Doel was het CABR te digitaliseren, full-tekst doorzoekbaar te maken, context te bieden en online toegankelijk te maken. Tot dan was het oorlogsarchief beperkt openbaar. Wetenschappers en nabestaanden van een verdachte konden er, onder strikte voorwaarden, al tientallen jaren toegang toe krijgen in de studiezaal van het Nationaal Archief.

In 2024 werden de berichten bewaarheid: minister Bruins van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap kondigde aan met een wetwijziging te komen die het CABR volledig online toegankelijk zou maken voor een breed publiek.